LUKSUZNO FAKSIMILNO IZDANJE PRVE HRVATSKE TISKANE KNJIGE

Misal po zakonu rimskoga dvora iz 1483. godine naša je prva tiskana knjiga, a otisnuta je samo 28 godina nakon dovršetka Gutenbergove *Biblije*. S njome smo se pridružili onim malobrojnim europskim narodima koji imaju svoje inkunabule. Knjiga je to koja je izvanredna od prve do posljednje stranice te jedna od najljepših i najvrjednijih knjiga naše kulturne baštine.

Postoji knjiga koja je toliko posebna i jedinstvena da se o njoj govori kao o remek-djelu tiskarstva, a o njezinu tiskanju kao o jednom od **najznačajnijih događaja u hrvatskoj kulturnoj povijesti**. Ta je knjiga ***Misal po zakonu rimskog dvora*, prva hrvatska tiskana knjiga.** Poznata i kao Prvotisak, *editio princeps* te prva hrvatska inkunabula, tiskana je 22. veljače 1483., **samo 28 godina nakon što je Gutenberg otisnuo svoju Bibliju**. Time se Hrvatska svrstala uz bok onim rijetkim narodima koji su tiskali knjige dok je tiskarstvo još bilo u povojima.

Kako bi se današnjim čitateljima približila jedna od najvažnijih knjiga u kulturnoj povijesti Hrvatske u suradnji Katedre Čakavskoga sabora Roč, Staroslavenskog instituta, Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i Mozaika knjiga pripremljeno je faksimilno izdanje *Misala po zakonu rimskog dvora*.

Ovo izdavačko remek-djelo oduševit će vas jer je iznimno od prve do posljednje stranice, a kao njezin vlasnik čuvat ćete ga u svojoj biblioteci kao rijetku dragocjenost. Budući da je naklada strogo limitirana i više neće biti ponovljena, svaki će primjerak biti **numeriran jedinstvenim brojem**, a samim time i **unikatan**. Svi kupci prestižnog *Misala po zakonu rimskog dvora* primit će zajedno s knjigom i **potvrdu o vlasništvu**. Uz to, knjiga je ručno uvezana i pomno ukoričena u **najfiniju teleću kožu** i krasi je **skupocjeni zlatni rub**, što također pridonosi njezinoj luksuznosti.

Izdanje je to **kolekcionarskog značenja** koje će biti otisnuto u najviše **200 primjeraka** i kojem će s godinama vrijednost samo rasti. Stoga je namijenjeno ljubiteljima knjiga, kolekcionarima, proučavateljima glagoljice te svima ostalima koji znaju cijeniti i vole posjedovati **izdanja od neprocjenjive nacionalne i kulturne važnosti**.

VELIČANSTVENA KNJIGA IZNIMNE KULTURNE VRIJEDNOSTI

Komplet Misal po zakonu rimskog dvora uključuje:

- **faksimil** originalnog *Misala po zakonu rimskog dvora* iz 1483. godine (442 stranice, 224 x 337 mm)
- **Transliteracija Misala po zakonu rimskog dvora** - prvi cjeloviti prijevod s glagoljice na latinicu (442 stranice, 200 x 260 mm)
- **popratnu knjigu** sa znanstvenim tekstovima o Misalu koju su napisali renomirani hrvatski znanstvenici i stručnjaci
- **zaštitni ovitak** izrađen po mjeri knjige
- **pamučne rukavice** za listanje
- **kutija za popratne knjige** - transliteraciju i znanstvene tekstove
- **rezervacijski i vlasnički list**

IZDAVAČKO REMEK-DJELO KOJE ĆETE S PONOSOM OSTAVITI U NASLIJEĐE SVOJOJ DJECI I UNUCIMA

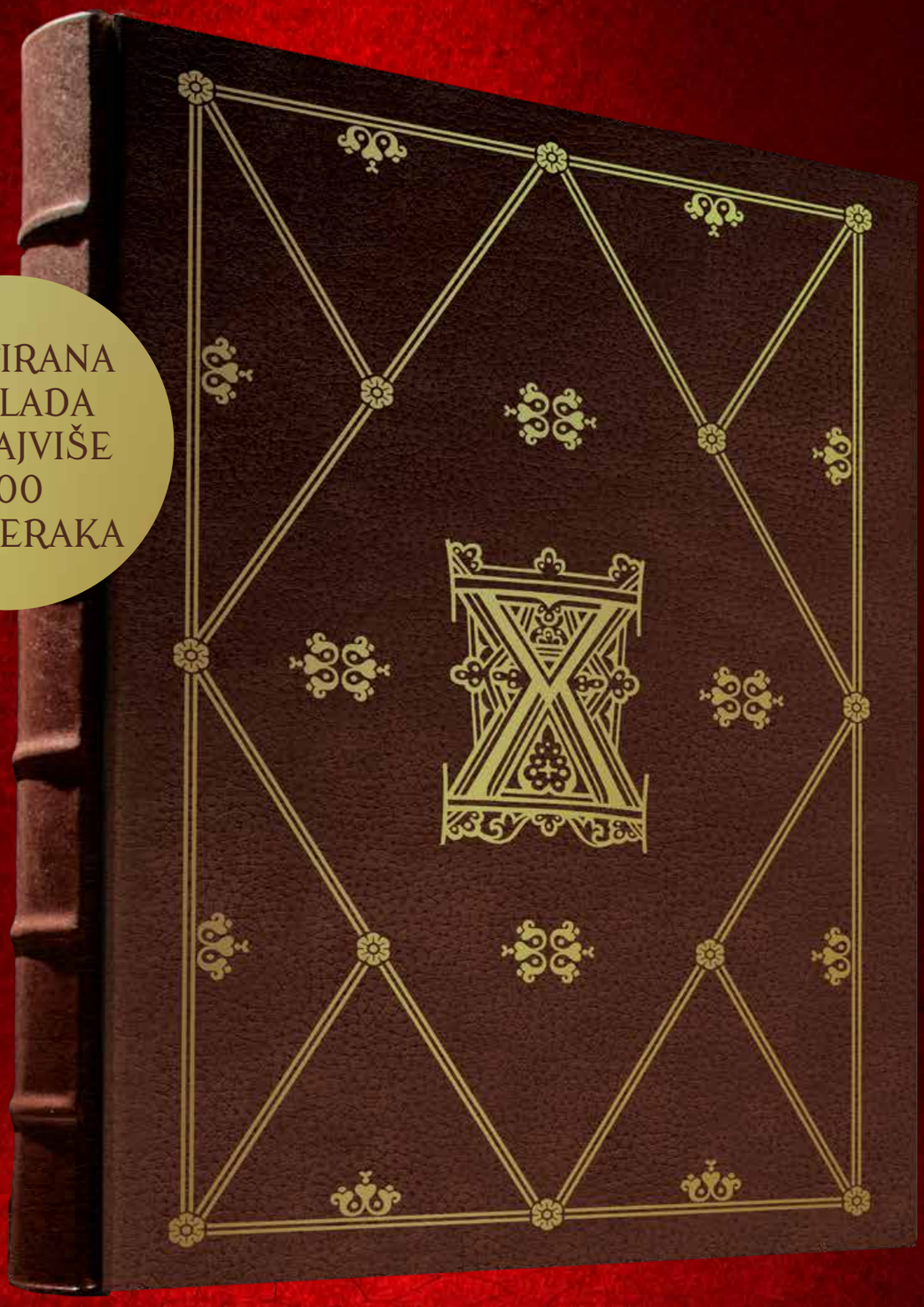

LIMITIRANA NAKLADA OD NAJVIŠE 200 PRIMJERAKA

Misal po zakonu rimskog dvora

Jedna od naših najvažnijih knjiga sada u limitiranom kolekcionarskom izdanju

Izdano u suradnji Katedre Čakavskog sabora Roč, Staroslavenskog instituta, Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i izdavačke kuće Mozaik knjiga

Gutenbergova galaksija

Prije nešto više od petsto godina u Europi i svijetu zbio se događaj koji je snažno utjecao na ukupnu svjetsku povijest. U njemačkome je gradu Mainzu 1455. godine Johannes Gutenberg objavio prve otiske Biblije. Tada je nastala tzv. Gutenbergova galaksija, tj. galaksija tiskane riječi koja je u svoje vrijeme donijela nezamisliv napredak. Tiskana se knjiga iz Njemačke počela širiti Europom. Sve knjige otisnute od 1455. do 1500. godine nazivamo inkunabulama, prema latinskoj riječi *incunabulum*, koja označava povoje i kolijevku. Time se želi reći da je europsko tiskarstvo u to doba još bilo u povojima, na početku svojeg razvoja.

Hrvatska se kultura može pohvaliti s **čak devet inkunabula**, čime se svrstala među one elitne narode koji posjeduju svoje inkunabule. Po tom bogatstvu druga je među slavenskim narodima. Od Hrvata s njih devet, više inkunabula imaju samo Česi (njih 35), dok Ukrajinci i Crnogorci imaju po pet takvih naslova. Pored već te posebnosti, hrvatska je povijest tiskane knjige jedinstvena po tomu što imamo inkunabule na dvama pismima – **šest ih je tiskano glagoljicom, a još tri latinicom**. Izvan Hrvatske nema inkunabula koje su tiskane na glagoljici pa je glagoljski tisak ono što ih čini posebnim, a hrvatsku kulturu jedinstvenom.

HRVATSKIH ŠEST GLAGOLJSKIH INKUNABULA:

Misal po zakonu rimskoga dvora (1483.)

Brevijar po zakonu rimskoga dvora (1491.)

Traktat o ispovijedi (1492.)

Baromićev brevijar (1493.)

Senjski misal (1494.)

Spovid općena (1496.)

Prva hrvatska zvijezda Gutenbergove galaksije

I počeci hrvatskoga tiskarstva sežu u 15. stoljeće. Možemo reći da ono započinje 22. veljače 1483. godine. Taj je datum otisnut na **prvoj hrvatskoj zvijezdi Gutenbergove galaksije**, tj. na prvoj hrvatskoj tiskanoj knjizi naslovljenoj *Misal po zakonu rimskog dvora.* Misal je liturgijska knjiga položena na oltaru koja svećeniku služi za vođenje misnoga slavlja. U njoj nisu zapisani samo biblijski tekstovi, nego i molitve, a uz ostalo i upute svećeniku kako voditi misu (npr. stavi znak križa, klekni...). Hrvatski prvotisak, tj. *Misal po zakonu rimskog dvora*, ima 220 listova (440 stranica), tiskan je u dvama stupcima s 36 redaka lijepim slovima uglate, tj. hrvatske glagoljice.

Knjiga je to koja je po svemu posebna. **Savršenošću slova i otiska** i danas ne prestaje oduševljavati znanstvenike, proučavatelje glagoljice i ljubitelje starih knjiga. Štoviše, ljepotom slova nije ga nadmašilo niti jedno drugo glagoljsko izdanje sve do 19. stoljeća, kada su po uzoru na slova Prvotiska lijevana nova slova za potrebe tadašnjega glagoljskog tiskarstva. Tisak je dvobojan, crno-crveni, pa je riječ o **prvoj dvobojnoj slavenskoj inkunabuli**. *Misal po zakonu rimskog dvora* prvi je misal otisnut u Europi koji nije bio na latinskom jeziku i koji nije otisnut latinicom. Misal je otisnut uglatom, tj. hrvatskom glagoljicom i hrvatskim crkvenoslavenskim jezikom.

TISKARSKI STROJ U HRVATSKIM RUKAMA

Misal po zakonu rimskog dvora otisnut je samo 28 godina poslije prve europske tiskane knjige! Danas se to može činiti dugim razdobljem, no znamo li da su tada informacije prenošene usmenom predajom, a jedina tehnologija bila je pismo koje putuje kolima, onda to nije kasno, nego rano i svjedoči o intelektualnim dosezima i umješnosti naših glagoljaša.

DEMOKRATIZACIJA KULTURE

Prva tiskana knjiga je prekretnica i datum koji se pamti u kulturnoj povijesti svakog naroda. Prije izuma tiska knjige su se ručno prepisivale u samostanima na pergamentu načinjenom od kože i svaka je bila jedinstvena. Kao takva je bila rijetka dragocjenost koju si je mogao priuštiti samo kakav bogati plemić, samostan ili župa. S pojavom Gutenbergova tiskarskog stroja to se mijenja jer knjiga sada postaje dostupna većem broju ljudi. S našim *Misalom po zakonu rimskoga dvora* i kod nas počinje demokratizacija kulture te razvoj tiskarstva.

NAPREDNI GLAGOLJAŠI

Hrvati su 1483. godine imali prvu otisnutu knjigu – dvanaest godina poslije Pariza, šest godina poslije Londona i Venecije, ali iste godine kada je otisnuta prva knjiga u Beču. Amerika je otkrivena 1492., što znači da Europa za Ameriku još nije ni znala, a mi smo već imali svoju tiskanu knjigu.

Što je *zakon rimskoga dvora*?

Naslov Prvotiska pokazuje da su njegovi tvorci, glagoljaši, svoj misal usklađivali s pravilima i sadržajem (tj. zakonom) misala na latinskome jeziku koji je papa propisao za čitavu Rimokatoličku crkvu i koji se uobičajeno naziva rimskim misalom. Sam se tekst rimskoga misala oslanja na tekst misala iz kojega je papa misio u kapeli rimskoga dvora, tj. svog sjedišta smještenoga u rimskoj Lateranskoj palači.

Misal po zakonu rimskoga dvora na hrvatskom crkvenoslavenskom jeziku otisnut hrvatskom glagoljicom svjedok je **jedinstvene povlastice koju je uživao hrvatski narod**. Naime, Hrvati su se (barem) od 11. stoljeća u kršćanskim obredima koristili sebi razumljivim jezikom. Ostali su narodi katoličke Europe sve do sredine 20. stoljeća (do II. vatikanskoga sabora) liturgiju slavili na latinskome jeziku, a tek nakon toga svojim narodnim jezicima.

VJERNOST PAPI

Po srednjovjekovnom običaju na kraju knjige nalazi se kolofon, tj. dio u kojemu obično piše tko je sudjelovao u izradi knjige te gdje i kada je tiskana. U kolofonu najstarije hrvatske inkunabule nedostaje podatak o tome gdje je otisnuta, no jasno piše datum: 22. veljače 1483. Zašto je baš taj datum važan? Misal je bio otisnut jezikom i pismom koji su neki mogli smatrati nepoželjnima u liturgijskoj knjizi rimskoga, tj. zapadnoga obreda. Dana 22. veljače slavi se Katedra svetog Petra, prvoga pape. Izborom toga datuma hrvatski su glagoljaši još jednom željeli iskazati svoju vjernost rimskoj Crkvi i naglasiti da je njihov misal u svemu vjerodostojan i pravovjeran.

GOVOR NIKOLE MODRUŠKOG

Prvi je poznati tiskani hrvatski tekst u Rimu 1474. tiskani govor Nikole Modruškoga povodom smrti pape sv. Siksta. No budući da je taj tekst na latinskome jeziku, s pravom se hrvatskim prvotiskom drži upravo *Misal po zakonu rimskoga dvora* iz 1483. godine.

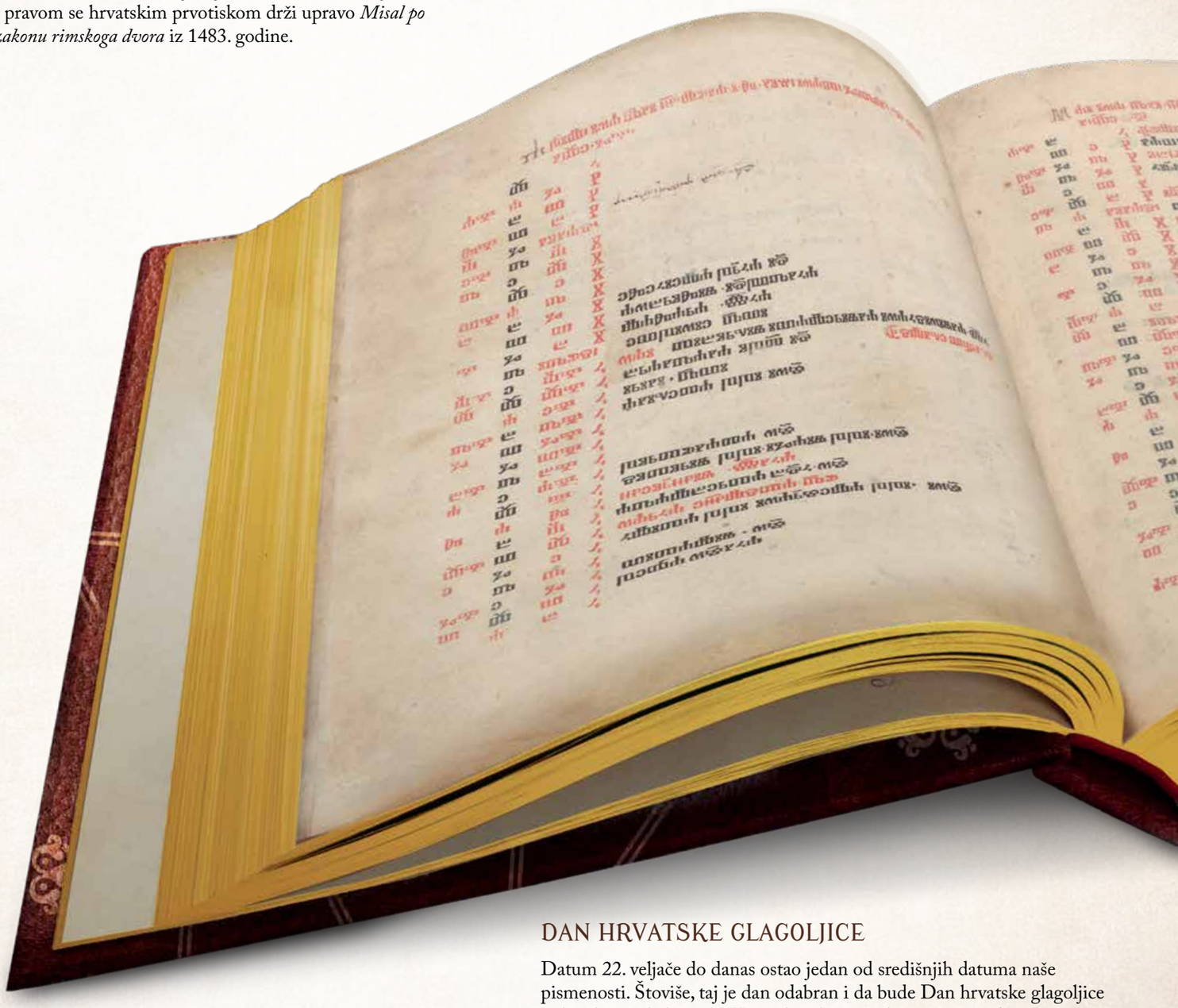

DAN HRVATSKE GLAGOLJICE

Datum 22. veljače do danas ostao jedan od središnjih datuma naše pismenosti. Štoviše, taj je dan odabran i da bude Dan hrvatske glagoljice i glagoljaštva kako ga je Hrvatski sabor proglasio 2019. godine.

Nepoznato mjesto tiskanja

Kao što je to bio običaj u starim knjigama, na kraju knjige nalazi se kolofon, tj. bilješka koja govori o okolnostima njezina nastanka, a slična je današnjemu impresumu. U kolofonu našega Misala nedostaje podatak o tome gdje je otisnut što je izazvalo brojne pretpostavke, pa čak i rasprave o mjestu tiskanja.

Neki su smatrali da je naš Prvotisak tiskan u **Veneciji** jer je ona bila tada najbliže i najjače tiskarsko središte. Smatralo se da je jedno tako lijepo izdanje poput našeg Prvotiska moglo nastati samo u mjestu koje ima izvrsno opremljene tiskare, a to je mogla biti samo Venecija. Drugi su, pak, mjesto tiskanja pronalazili na hrvatskim prostorima te spominjali **Kosinj** koji je u srednjem vijeku bio značajno kulturno središte, a neki su smatrali da je tu tiskan i prvi glagoljski brevijar iz 1491. godine.

Neki mjesto tiska nalaze na osnovi predloška za Prvotisak. Kao jedan od uzora poslužio je rukopisni *Misal kneza Novaka* iz 1368. godine. Na njegovim posljednjim stranicama u lipnju 1482. ročki đakon Jurij glagoljicom je zapisao da se nalazi u Izoli te izrazio svoje oduševljenje zbog tiskanja Prvotiska. Nekima je to bio povod da smatraju da je on tiskan u **Izoli**, istarskom gradiću koji se danas nalazi u Sloveniji.

Kao moguća mjesta tiskanja našega Misala navode se još **Modruš** u Lici, u kojem je bio samostan pavlina, koji bi mogli biti osnivači tiskare. Postoje i druga mišljenja u stručnim i znanstvenim publikacijama, no činjenica je da sa sigurnošću ne možemo utvrditi gdje je Misal tiskan i do kakva novog istraživanja ili pronalaska njegovo mjesto tiskanja i dalje će nam ostati nepoznanica.

GLAGOLJSKE TISKARE

Od dvije potvrđene glagoljske tiskare na hrvatskome tlu, jednu je osnovao Blaž Baromić u Senju, a drugu biskup Šimun Kožičić Benja u Rijeci. Senjska je tiskara djelovala od 1494. do 1508. godine i u tom je razdoblju objavila 7 naslova, a među njima dvije inkunabule (*Senjski misal* i *Spovid općena*). Riječka je tiskara u svega pet i pol mjeseci svoga rada tijekom kraja 1530. i prve polovice 1531. godine objavila čak šest naslova, a među njima i *Misal hruacki* – zanimljiv upravo po hrvatskome imenu u svom nazivu čime se nedvojbeno naglasilo da jezik i pismo toga misala (hrvatski crkvenoslavenski i glagoljicu) Hrvati poimaju kao svoje vlastite.

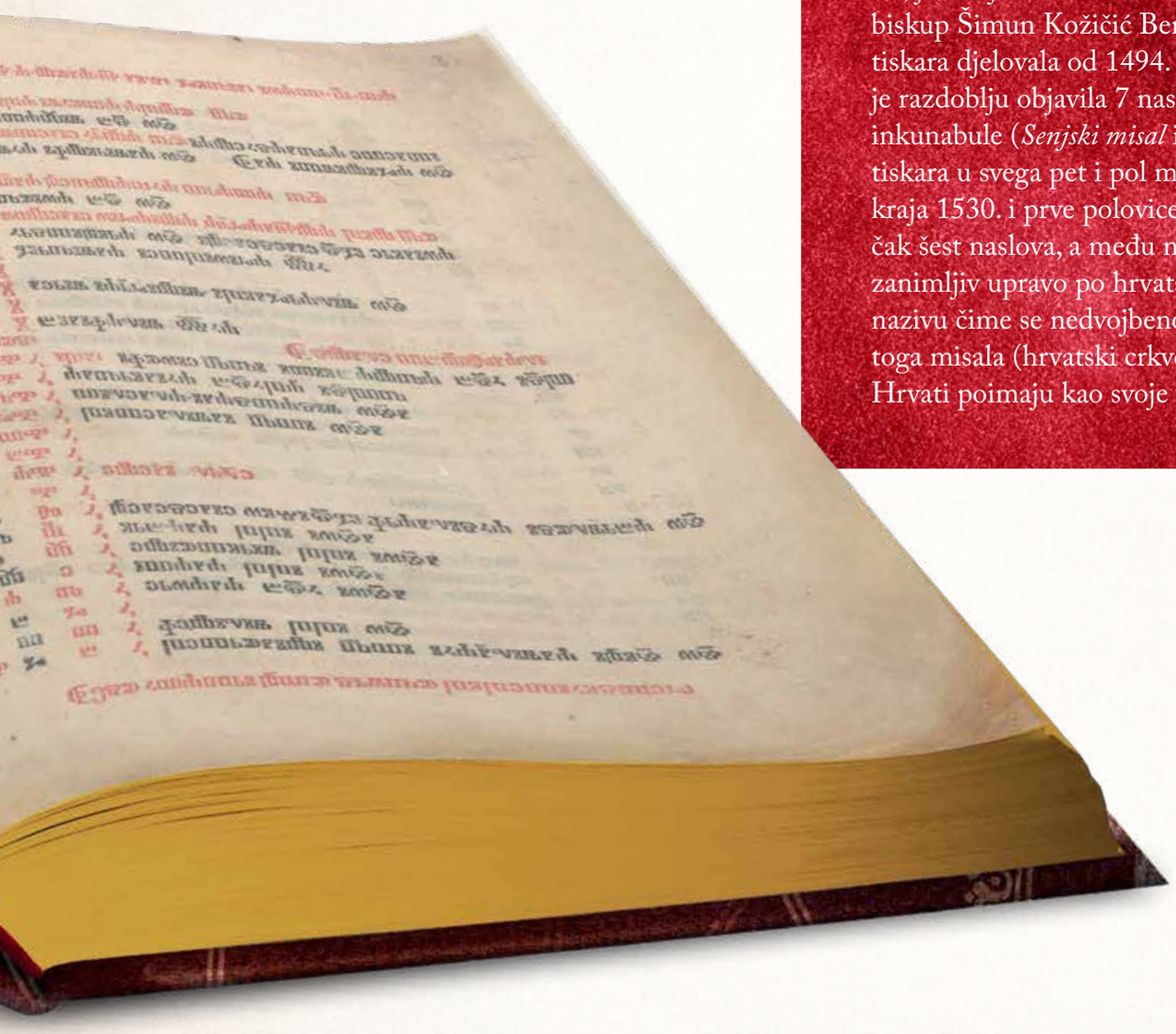

DOMIŠLJATI GLAGOLJAŠI

Izborom datuma 22. veljače hrvatski su glagoljaši željeli dokazati da u knjizi piše ono što propovijeda rimska Crkva. Bila je to ulaznica kojom su Hrvati domišljato uvjerili tada najvažniju instituciju da odobri prvu hrvatsku tiskanu knjigu premda su samo rijetki mogli pročitati što u njoj piše.

Nenadmašna ljepota izrade

Misal po zakonu rimskog dvora već stoljećima pobuđuje zanimanje javnosti te intrigira znanstvenike, proučavatelje glagoljice i ljubitelje starih knjiga skladom otisnutih slova i preglednošću stranica. Otisnut je glagoljicom i hrvatskim crkvenoslavenskim jezikom te je dokaz snažne glagoljaške svijesti o važnosti narodnog jezika i pisma.

Tekst je našega Prvotiska, kako je uobičajeno za misale, **dvobojan**. Crnom su tintom otisnuti misalski tekstovi, a crvenom rubrike, odnosno upute za svećenika misnika. Izvorno, Prvotisak je imao 220 listova (440 stranica). Slog je rađen uz pomoć 201 grafičkoga znaka (dok ih, primjerice, Gutenbergova Biblija ima 290). Među grafičkim su znacima kratice (uobičajene u rukopisnim hrvatskoglagoljskim tekstovima), ligature (grafički jedinstveni oblici sastavljeni od više stopljenih slova), pojedina latinična slova i neslovni grafički znakovi. Dimenzije su stranica otprilike 19 x 26 cm.

Misal se smatra tehnički uspjelim izdanjem koje je do danas priznato kao **vrstan primjer ranoga tiskarstva** te zavidne umješnosti i umjetničkoga dara izrađivača slova i tiskara. Štoviše, ljepotu naše prve tiskane knjige nije uspjela dostići niti jedna glagoljska knjiga koja je tiskana nakon nje, a i malo koja knjiga tiskana na latinici teško da bi se mogla mjeriti sa savršenošću izrade Prvotiska. To je postignuće tim veće ako se ima na umu da su glagoljaši morali sve organizirati sami. Nisu mogli posuditi latinična slova iz Italije i Njemačke, morali su pronaći uzorke za slova glagoljice, urezati ih u matrice te sami odliti slova, što je bio skup i dugotrajan proces.

Koje su sve misale naši glagoljaši uzeli kao relevantne predloške ne možemo znati. No bez sumnje je utvrđeno da u pogledu sadržaja, tj. izbora tekstova, Prvotisak prati rukopisni ***Misal kneza Novaka* iz 1368. godine**. To potvrđuje i zapis žakna Jurja iz Roča koji je na posljednjoj stranici Novakova misala, nekih osam mjeseci prije objave Prvotiska, zapisao svoje oduševljenje što dolazi do razvoja tiskarstva i na ovim prostorima.

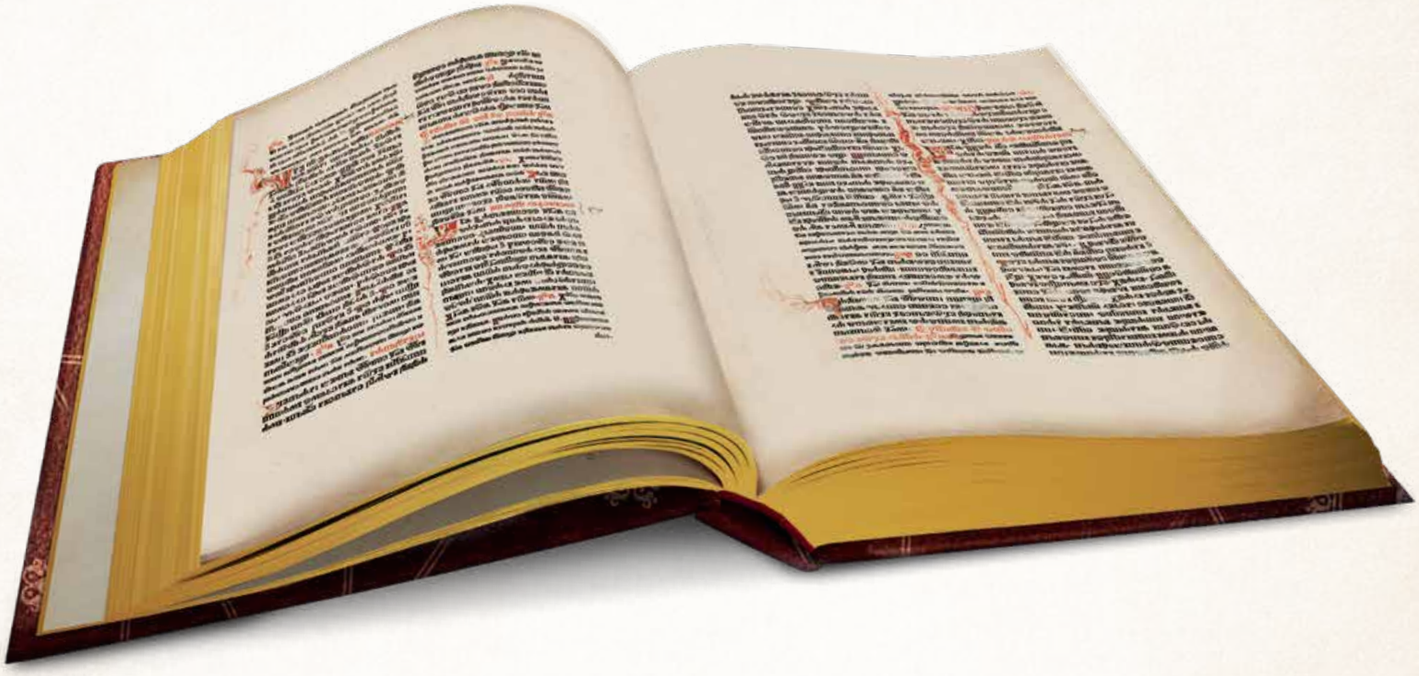

MISAL KAO BIJELI GAVRAN

Mihail Bobrowski, bjeloruski slavist, napisao je 1820. godine za ovaj misal "da je ovo prvo izdanje rjeđe od bijeloga gavrana". Bijeli gavran postoji (albino), ali su ga samo rijetki mogli vidjeti. Pretpostavlja se da je *Misal po zakonu rimskog dvora* tiskan u ne više od tristotinjak primjeraka od kojih su neki tiskani na papiru, a neki na pergameni.

SKLADNOST SLOVA

Savršenošću slova te ljepotom sloga i otiska naša prva glagoljska inkunabula najljepša je od svih glagoljskih knjiga koje su se tiskale do 19. stoljeća kada su po uzoru na Prvotisak lijevana nova slova za potrebe tadašnjih glagoljskih tiskara.

ZAHTJEVNA IZRADA

Za potrebe tiska Misala pripremljen je **201 grafički znak** koje je pripremio naš poznati akademski slikar, grafičar i publicist red. prof. **Frano Paro**, što zorno svjedoči o tiskarskom majstorstvu naših glagoljaša. Na primjer, Gutenberg je za svoju Bibliju, koja je tekstovno trostruko veća od našeg Misala, pripremio ukupno 290 znakova.

Žakan Juri: VITA! VITA!

Našavši se u sjevernoj Istri (Nugli i Roču) *Misal kneza Novaka* poslužio je jednom iznimnom pothvatu o kojem je na posljednjim stranicama misala **posvjedočio ročki žakan Juri – tiskanju prve hrvatske knjige**. Nalazeći se u Izoli 26. lipnja 1482. godine, žakan Juri, između ostaloga, bilježi svoj ushit zbog razvoja našeg tiskarstva: *Vita! Vita! Štampa naša gori gre!* Kasniji su događaji razjasnili razloge njegova oduševljenja.

Nakon osam mjeseci, 22. veljače 1483. , otisnut je *Misal po zakonu rimskoga dvora.* Moguće je da je sam Juri bio jedan od sudionika u pripremama za njezino tiskanje i da je Izola bila jedna od postaja na putu na kojem se zbog Prvotiska našao. Bilo kako bilo, veselje žakna Jurja zbog tiskanja naše prve knjige bilo je tako veliko da je svoje oduševljenje odlučio zabilježiti u skupocjenom Novakovu misalu, svjestan da sudjeluje u **kulturnom događaju bez premca**.

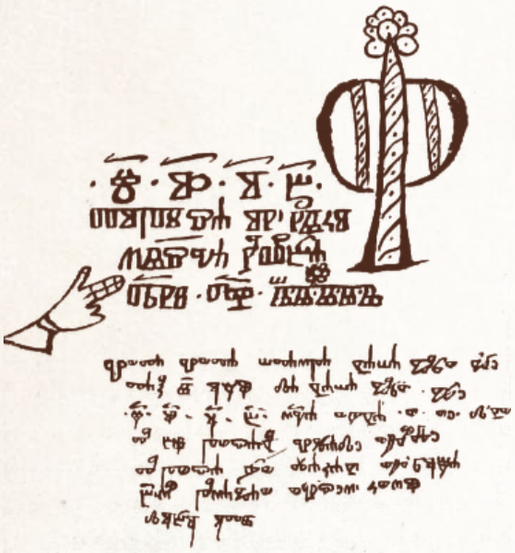

> *Vita Vita štampa naša gori g're*
> *tako ê oću da naša gori gre*
> *·1482· m(êse)ca iûna ·20· i ·6· d'ni*
> *to bê pisano v grade izule*
> *to pisa ûri žakanъ iz' roča*
> *B(ogъ) mu pomagai i Vsemъ ki mu*
> *dobro otê.*

FAKSIMILNO IZDANJE MISALA KNEZA NOVAKA OBJAVLJENO JE 2020. U IZDANJU MOZAIKA KNJIGA

Naši glagoljaši u svom tiskarskom pothvatu nisu imali prethodnika pa su uzore tražili u našoj rukopisnoj tradiciji. Kao jedan od predložaka poslužio im je i prelijepi rukopisni ***Misal kneza Novaka*** koji je kao **faksimil** izašao u izdanju Mozaika knjiga 2020. godine.

MISAL KNEZA NOVAKA – PREDLOŽAK ZA HRVATSKI PRVOTISAK

Veliki pothvat hrvatskih glagoljaša

Misal po zakonu rimskog dvora je glagoljska knjiga bez koje nije moguće opisati povijest hrvatske kulture. Iako broji već šesto stoljeće postojanja, još je uvijek jasno svjedočanstvo naprednih nastojanja naših glagoljaša, zadanosti vremena u kojem je nastala i bila čitana te posebnosti glagoljske knjige unutar europskoga kulturnog okruženja.

Gdje god da je Prvotisak stvaran, na hrvatskome ili inozemnome tlu, jedno je sigurno: on je neprijeporan dokaz da hrvatski glagoljaši s kraja 15. stoljeća nisu bili samo skromni ljudi u svemu bliski jednostavnom puku, nego također **obrazovane i progresivne osobe snažnoga karaktera i velike snalažljivosti**, sklone prihvatiti posljednja tehnološka dostignuća svoga vremena, s težnjom da – nasuprot latinskome jeziku – promiču visoku (liturgijsku) kulturu svoga doba na jeziku i pismu koje je puk prepoznavao kao vlastite.

Otvoreni su, razboriti i odvažni umovi naših glagoljaša ravnopravno sudjelovali u europskim kulturnim i tehnološkim kretanjima svoga doba, obogaćujući ih vlastitim složenim identitetom u okviru kojega glagoljaštvo ima istaknuto mjesto. Naime, bez njih rano bi europsko tiskarstvo bilo siromašnije ne samo za tako lijepo otisnutu knjigu kakva je naš Misal iz 1483., nego i za čitavo jedno pismo i jedan jezik: **(hrvatsku) glagoljicu i hrvatski crkvenoslavenski jezik**.

Koliko su veliki uspjeh naši glagoljaši postigli tiskajući *Misal po zakonu rimskoga dvora* govori činjenica da nisu mogli posuđivati slova i tiskarske majstore, rezače slova, slagare i korektore kao oni koji su knjige tiskali latinicom, već su sve morali organizirati sami. A to je već pothvat vrijedan divljenja ako imamo na umu da je Misal prvi katolički misal koji nije na latinskom jeziku i nije tiskan latinicom. Odnosno, to znači da u svom **tiskarskom pothvatu nisu imali prethodnika**.

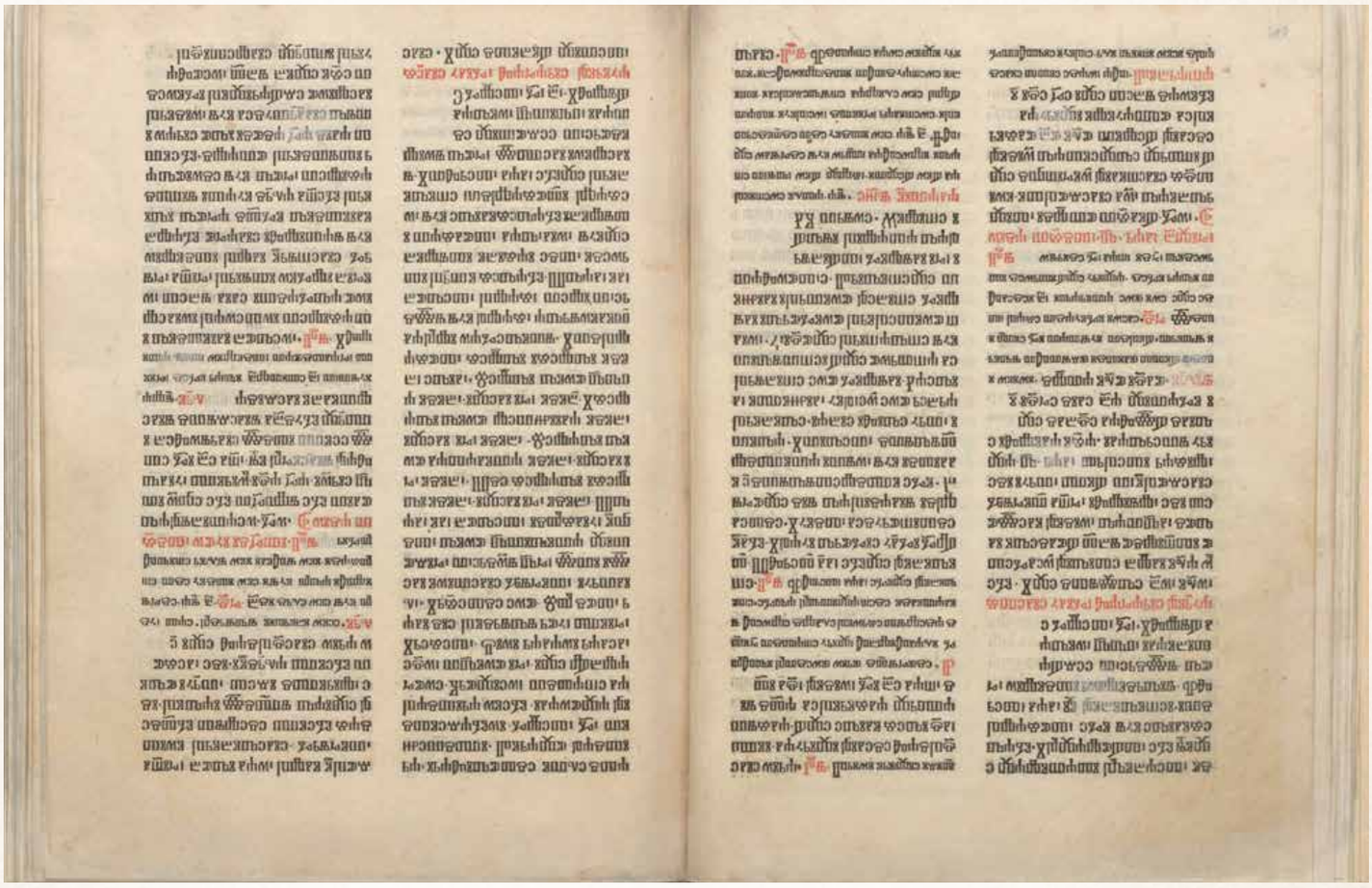

NEDOSTATAK INICIJALA

Kako bi se pomoglo iluminatorima i prepisivačima koji su pojavom tiska ostali bez posla, u knjigama se nisu se tiskali inicijali. Nakon što bi knjiga bila otisnuta, inicijalna slova su se oslikavala ručno.

NAKLADE INKUNABULA

Naklade inkunabula bile su od 100 do najviše 500 komada. Smatra se da je Gutenbergova Biblija tiskana u najmanje 180 primjeraka, dok se za Prvotisak pretpostavlja da je tiskan u najviše 300 primjeraka.

Nedovršenost Misala

U inkunabulama se može primijetiti da su na mjestima gdje bi trebalo biti veliko inicijalno slovo ostavljene praznine. Razlog tomu je bila nakana tiskara da se **svaki primjerak dovrši ručno**. Za to su dva razloga. Prvo, bilo je lakše rukom ucrtati nego izrađivati sliku i, drugo, pojavom tiskarstva prepisivači su gubili posao. Da ga ne bi posve izgubili, imali su priliku ukrašavati knjige. No ta nam pojava govori da je početak tiskarstva imao i svoje naličje.

Označava kraj zanata srednjovjekovnih prepisivača i minijaturista koji su prepisivali skupocjene rukopisne knjige te ih ukrašavali crvenom, plavom, zelenom, pa čak i zlatnom bojom. Uspjeli su izboriti pravo da dorađuju nove tiskane knjige tako što su ih ukrašavali inicijalima i minijaturama. No ta količina posla nije bila ni približno jednaka onoj za vrijeme procvata rukopisne knjige, a mnogi su od njih doslovno preko noći ostali bez posla. Tako je i svaki vlasnik primjerka iz naklade *Misala po zakonu rimskog dvora* trebao ili barem mogao iluminatoru dati da **rukom ucrta inicijale**, kojih u cijelom misalu treba biti više stotina.

No kad se pobliže pogledaju stranice Prvotiska, vidljivo je da na mnogim mjestima inicijali nisu uneseni i oslikani. Pojedinim proučavateljima ta je činjenica poslužila kao temelj za tvrdnju da je knjiga tiskana u nemirnim vremenima u kojima iluminatori i prepisivači nisu mogli do kraja dovršiti svoj posao, za što nema konkretnijih dokaza. Osim toga, jedna je stranica ostavljena prazna s nakanom da vlasnik na nju prilijepi **prikaz Raspeća**, kako je doista i pronađeno u tri sačuvana primjerka.

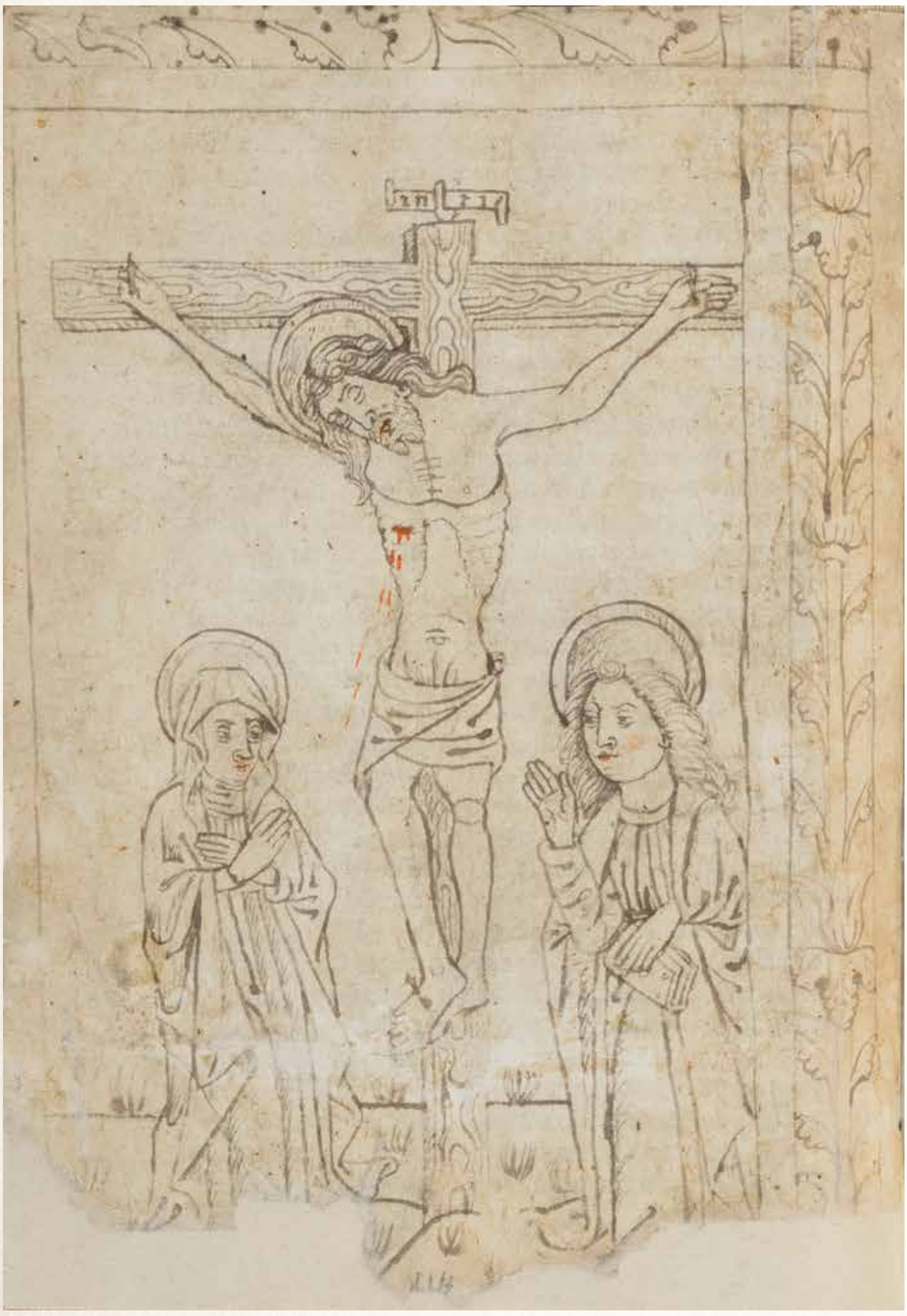

DODANI INICIJALI

Da bi se nastavila srednjovjekovna tradicija dodavanja inicijala nakon što je knjiga tiskana, za faksimilno izdanje *Misala po zakonu rimskoga dvora* **Frane Paro** izradio je umjetnička glagoljska inicijalna slova koja su otisnuta na mjestima na kojima ona nedostaju. Pritom se vodilo računa o posebnostima i zahtjevima hrvatske glagoljice te da sve bude u skladu sa značenjem i vrijednosti Prvotiska. Navedeni inicijali na umjetnički način upotpunjuju stranice Misala.

PRIKAZ RASPEĆA

Od 11 sačuvanih primjeraka *Misala po zakonu rimskog dvora*, u njih tri (u Beču, Sankt Peterburgu i Washingtonu) pronađen je prikaz Raspeća.

Glagoljica i hrvatski crkvenoslavenski – višestoljetno pismo i književni jezik Hrvata

Osnovne su odrednice svake knjige njezini jezik i pismo. Hrvatski Prvotisak pisan je **hrvatskim crkvenoslavenskim jezikom**, a otisnut je na **uglatoj, tj. hrvatskoj glagoljici**. Naši su glagoljaši – jedini u zapadnom kršćanstvu – svetu misu slavili na jeziku koji puk drži svojim i razumije ga. Taj jezik ima odlike hrvatskoga govora i jezičnu osnovu naslijeđenu iz glagoljskih tekstova koje su bizantski Grci Ćiril (Konstantin) i Metod u 9. stoljeću stvarali za Slavene.

Iako se na prijelazu s 9. u 10. stoljeće glagoljica proširila u slavenskom svijetu, nakon 12. stoljeća zapravo su **jedini nositelji glagoljske pismenost ostali Hrvati** kada se na hrvatskom se tlu pojavila i nova inačica glagoljice.

Može se pretpostaviti da su Hrvati izvorne oble oblike glagoljskih slova prilagodili pravocrtnijim latiničnim slovima. Ti novi, uglati oblici slova poznati su kao **hrvatska ili uglata glagoljica**, pismo koje je do danas ostalo bitna sastavnica kulturnog identiteta.

Od 11. do polovice 16. stoljeća glagoljica je premoćno pismo u Hrvata i njome se pišu i tekstovi široke namjene: bogoslužni, književni i pravni. Štoviše, budući da je prvim slavenskim pismom napisan i naš najznačajniji rani u kamen uklesan tekst Bašćanska ploča (oko 1100.), kao i najstarija hrvatska početnica Bukvar (1527.) – glagoljica je snažan i prepoznatljiv simbol hrvatskoga kulturnog identiteta.

INZISTIRANJE NA VLASTITOM JEZIKU I PISMU

Pisan uglatom (hrvatskom) glagoljicom i hrvatskim crkvenoslavenskim jezikom *Misal po zakonu rimskog dvora* spomenik je jedinstvene povlastice koju su uživali Hrvati. Naime, Hrvati su se već od 10. stoljeća u kršćanskim obredima koristili sebi razumljivim jezikom i pismom. Ostali su narodi katoličke Europe sve do sredine 20. stoljeća (do II. vatikanskog sabora) liturgiju slavili na latinskom jeziku, a tek nakon toga na svojim narodnim jezicima. Glagoljica je krajem 12. stoljeća iščeznula sa svih slavenskih područja, osim s hrvatskoga gdje se nastavila koristiti sve do 20. stoljeća. I danas Hrvati pišu uglatom glagoljicom u posebnim prilikama, prepoznajući u njoj simbol tradicije i jedinstvenosti svog identiteta.

Kako bi se naša prva tiskana knjiga približila današnjim čitateljima, u izdanju Mozaika knjiga te u suradnji s Katedrom Čakavskog sabora Roč, Staroslavenskim institutom te Nacionalnom i sveučilišnom knjižnicom u Zagrebu nastao je luksuzan faksimil *Misala po zakonu rimskoga dvora* u limitiranoj nakladi od najviše 200 primjeraka.

Ne može se sa sigurnošću reći u koliko je primjeraka Prvotisak bio otisnut – no zasigurno nije bilo više od tristo primjeraka – ali je poznato da je sačuvano tek jedanaest nepotpunih primjeraka te nekoliko fragmenata. Stoga ne čudi što ga je bjeloruski slavist Mihail Bobrowski nazvao knjigom „rjeđom od bijeloga gavrana“. **Šest se primjeraka nalazi u Hrvatskoj, a pet u inozemstvu**.

Od hrvatskih su primjeraka dva u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, dva u knjižnici Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, jedan u knjižnici samostana dominikanaca u Bolu na otoku Braču i jedan u samostanu franjevaca trećoredaca na Ksaveru u Zagrebu. Sedam listova jednog primjerka nalaze se u Knjižnicama grada Zagreba. Od inozemnih primjeraka dva su u Vatikanskoj knjižnici, jedan u Austrijskoj nacionalnoj knjižnici u Beču, jedan u Državnoj javnoj knjižnici u Sankt Peterburgu i jedan u Kongresnoj knjižnici u Washingtonu. Primjerak koji se čuva u Rusiji najpotpuniji je, nedostaje mu tek jedan list.

IZDANJE OD NACIONALNE I KULTURNE VAŽNOSTI

Mozaik knjiga je 2020. godine započeo s izdavanjem faksimila naših starih knjiga kako bi se one sačuvale od zaborava i služile kao dokaz bogatstva naše kulturne baštine. Tako je kao prva knjiga iz serije izdan *Misal kneza Novaka*, jedan od naših najljepših rukopisnih glagoljskih misala.

Kao drugo izdanje koje će biti tiskano u seriji odabran je ***Misal po zakonu rimskog dvora***, i to iz više razloga. Budući da je Novakov misal poslužio kao predložak za naš Prvotisak, namjera je bila i na taj način povezati ove dvije knjige. S druge strane, naš je Prvotisak knjiga koja predstavlja **vrhunac glagoljaške kulture**, ali i nama danas ima posebno značenje kao **prva hrvatska tiskana knjiga**. Stoga se kao jedini mogući izbor pokazalo tiskanje ovog Misala, i to u limitiranoj, kolekcionarskoj nakladi od 200 primjeraka.

Dio umjetničkih izrađenih inicijala prof. Frane Para koji je pripremljen posebno za ovo luksuzno izdanje

Zanimljiva kronologija Misala po zakonu rimskog dvora

Kultura svakog naroda ponosi se svojim inkunabulama, odnosno knjigama koje su tiskane od Gutenbergova izdavanja Biblije 1455. pa do 1500. godine, tim više što se tek rijetki narodi mogu podičiti da su imali svoje inkunabule. Izdavanjem faksimila *Misala po zakonu rimskog dvora* odaje se počast velikom značenju i važnosti koje ova knjiga ima za hrvatski narod i kulturu.

1368.

Nastao je ***Misal kneza Novaka*** koji je poslužio kao predložak *Misalu po zakonu rimskog dvora*

1455.

Johann Gutenberg izumio je tiskarski stroj i otisnuo Bibliju, prvu tiskanu knjigu na svijetu

1482.

Žakan Juri iz Roča u ***Misalu kneza Novaka*** ostavlja slavljenički zapis o počecima glagoljskog tiskarstva

1493.

Tiskan je ***Misal po zakonu rimskog dvora***, prva hrvatska tiskana knjiga

Faksimil *Misala kneza Novaka* izašao je 2020. u izdanju Mozaika knjiga

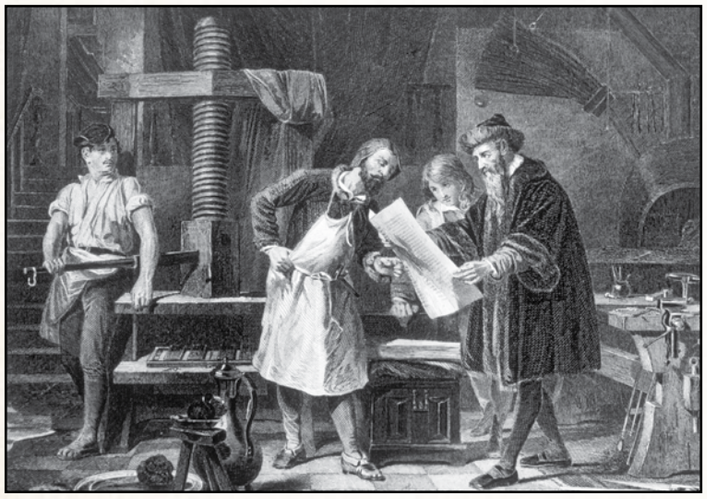

Godine 1455. godine tiskao je **Gutenberg** svoju prvu knjigu, Bibliju na 1282 folio-stranice u dva stupca po 42 retka. Zato se nerijetko naziva i *Biblija od 42 retka*. Danas je sačuvano oko 40 što potpunih, što nepotpunih primjeraka koje se čuvaju u knjižnicama, muzejima i drugim institucijama diljem svijeta.

Kosinj se često spominje kao jedno od mogućih mjesta tiskanja našeg *editio princepsa* jer je ovo današnje ličko selo u srednjem vijeku bilo značajno kulturno središte te neki čak smatraju da je u kosinjskoj tiskari otisnut i glagoljski *Brevijar po zakonu rimskog dvora* iz 1491. godine.

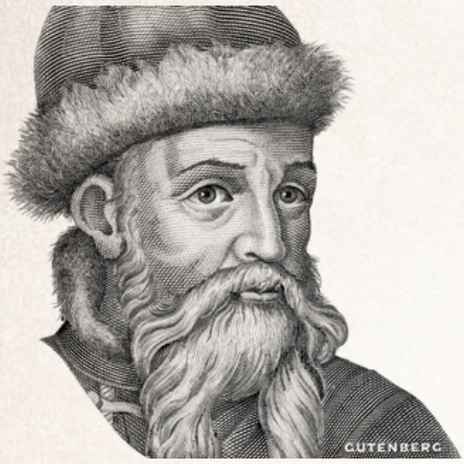

J. Gutenberg (oko 1397. - 1468.)

Njemački tiskar i izumitelj tipografije. Već je 1440. godine došao na ideju da bi mogao izlijevati pojedinačna slova od metala, a zatim od tako nastalih slova sastavljati redove i stranice. Konstruirao je drvenu prešu uz pomoć koje je dobivao otisak pritiskom ravne ploče preko lista papira, a brzina rada bila je 30–40 otisaka na sat. Na taj je način objavio **prvu Bibliju 1455. godine**. Naposljetku je zbog duga izgubio tiskaru i cjelokupnu nakladu Biblije, no njegov izum imao je dalekosežno značenje. Budući da su se dotad knjige umnožavale prepisivanjem rukom, izum tiskarskog stroja omogućio je **brzo širenje znanja i ideja u renesansnoj Europi**.

1971.

Zagrebačka **nakladnička kuća Liber** objavljuje pretisak *Misala po zakonu rimskog dvora*

2019.

Hrvatski sabor je 22. veljače proglasio **Danom hrvatske glagoljice i glagoljaštva**

2020.

U izdanju Mozaika knjiga izlazi ***faksimil Misala kneza Novaka***, prva knjiga iz serije kulturno neprocjenjivih starih hrvatskih knjiga

2022.

izlazi ***faksimilno izdanje Misala po zakonu rimskog dvora***, prve hrvatske tiskane knjige

Venecija se smatra jednim od mogućih mjesta tiskanja našega Prvotiska. S obzirom na to da je *Misal po zakonu rimskog dvora* tiskarski iznimno dobro izvedena knjiga, smatralo da je mogla biti tiskana samo u nekom velikom europskom tiskarskom središtu kao što je Venecija.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu čuva dva primjerka Misala po zakonu rimskoga dvora, a u Hrvatskoj se još dva primjerka mogu naći u knjižnici HAZU-a, jedan u knjižnici samostana dominikanaca u Bolu na otoku Braču i jedan u samostanu franjevaca trećoredaca na Ksaveru u Zagrebu.

Prestižno ručno šivano i ukoričeno izdanje

Ručni rad

Svaki primjerak *Misala po zakonu rimskog dvora* unikat je koji prolazi kroz ruke **specijaliziranih tiskara i knjigoveža**. Mnogi postupci u izradi ovako prestižne knjige nisu se mogli napraviti strojno jer zahtijevaju izvanrednu preciznost i strpljenje. Samo je savršeno dovoljno dobro za knjigu koja se ostavlja u nasljeđe. Zato se ova knjiga izrađuje s posebnom pozornošću.

Najsuvremenije tiskare

Prestižna izdanja poput ovoga mogu izraditi samo najsuvremenije tiskare jer je za njihovu izradu potrebno **izraditi knjižni blok** te naposljetku knjigu uvezati u korice od **najfinije teleće kože**.

Tisak

Jedini dio izrade ove iznimno lijepo opremljene knjige koji se u cijelosti može obaviti strojno jest tisak, uz nadzor vrhunskih stručnjaka tiskarskog zanata. *Misal po zakonu rimskog dvora* tiskan je **na visokokvalitetnom papiru koji je posebno izabran od strane naših stručnjaka kao najvjerniji originalu** kako i dolikuje knjizi koja ima ovako veliko kulturno značenje.

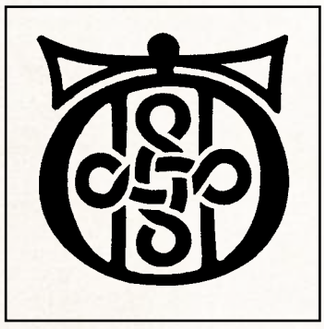

Umjetnički izrađeni inicijali

Posebnost je prvih tiskanih knjiga što su tiskane bez inicijala, a poslije su minijaturisti i iluminatori dodavali inicijale i minijature. Zato je za potrebe faksimilnog izdanja *Misala po zakonu rimskog dvora* red. prof. **Frane Paro**, dugogodišnji profesor na Akademiji likovnih umjetnosti i vrsni poznavatelj tiskarske i grafičke djelatnosti naših glagoljaša, napravio **čak 201 inicijal** koji će na praznim mjestima biti otisnuti u knjizi.

Provjera kvalitete

Iako je postupak provjere otiska danas mahom kompjuteriziran, posljednju riječ u provjeri imaju **vrsni tiskarski stručnjaci**. Otisci koji ne udovoljavaju najvišim kriterijima izrade odmah se povlače iz proizvodnog procesa.

Veličanstvena umjetnina vjerna originalu do najsitnijih detalja

Korice od najfinije teleće kože

Svaki primjerak ručno je uvezan u vrhunski obrađenu teleću kožu. Na **koricama se nalazi grafika** koju je također dizajnirao red. prof. **Frane Paro**. Da se o svemu vodilo računa govori i činjenica da na koricama nije otisnut naslov knjige jer u srednjem vijeku rukopisne glagoljske knjige nisu imale naslova.

Priprema matrica za tisak na koricama

Prije nego što korice dobiju konačan izgled, potrebno je izraditi **matrice koje će se utiskivati u kožu**. I taj se postupak vrši ručno pa iziskuje najveću pozornost i preciznost. Nakon ovog postupka dodatno se nanosi **skupocjena zlatna folija**.

Zaštitni ovitak izrađen po mjeri knjige i zlatni rub

Knjiga se zatim umeće u poseban **zaštitni ovitak koji je čuva od prašine i oštećenja**. Ovitak je izrađen od umjetne kože i dodatno podstavljen mekanim plišem kako bi *Misal po zakonu rimskog dvora* u potpunosti bio zaštićen i očuvan, a knjiga je i cizelirana, što znači da joj stranice krasi skupocjen zlatni rub.

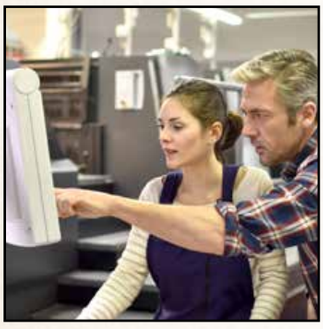

Komisijski pregled svakog primjerka

Budući da je riječ o limitiranom izdanju, bit će otisnuto najviše 200 primjeraka *Misala po zakonu rimskog dvora*. Svaki će primjerak prije pakiranja pregledati **peteročlana komisija** kako bi se osiguralo da se nalazi u besprijekornom stanju. Svaki primjerak koji ne zadovoljava najviše standarde kvalitete izdvaja se i stavlja na stranu.

Kaligrafska numeracija i pakiranje – završni ručni rad

Nakon detaljne provjere komisije, primjerci koji ispunjavaju sve uvjete kaligrafski se numeriraju i komisijski pakiraju, što potvrđuje i **žig na vanjskoj strani paketa**. Tako pomno zapakiran i zapečaćen paket spreman je za slanje kupcu.

IZDAVAČKO REMEK-DJELO
Najviše 200 numeriranih primjeraka
u nakladi koja se više neće ponoviti!

LIMITIRANO KOLEKCIONARSKO IZDANJE PRVE HRVATSKE TISKANE KNJIGE

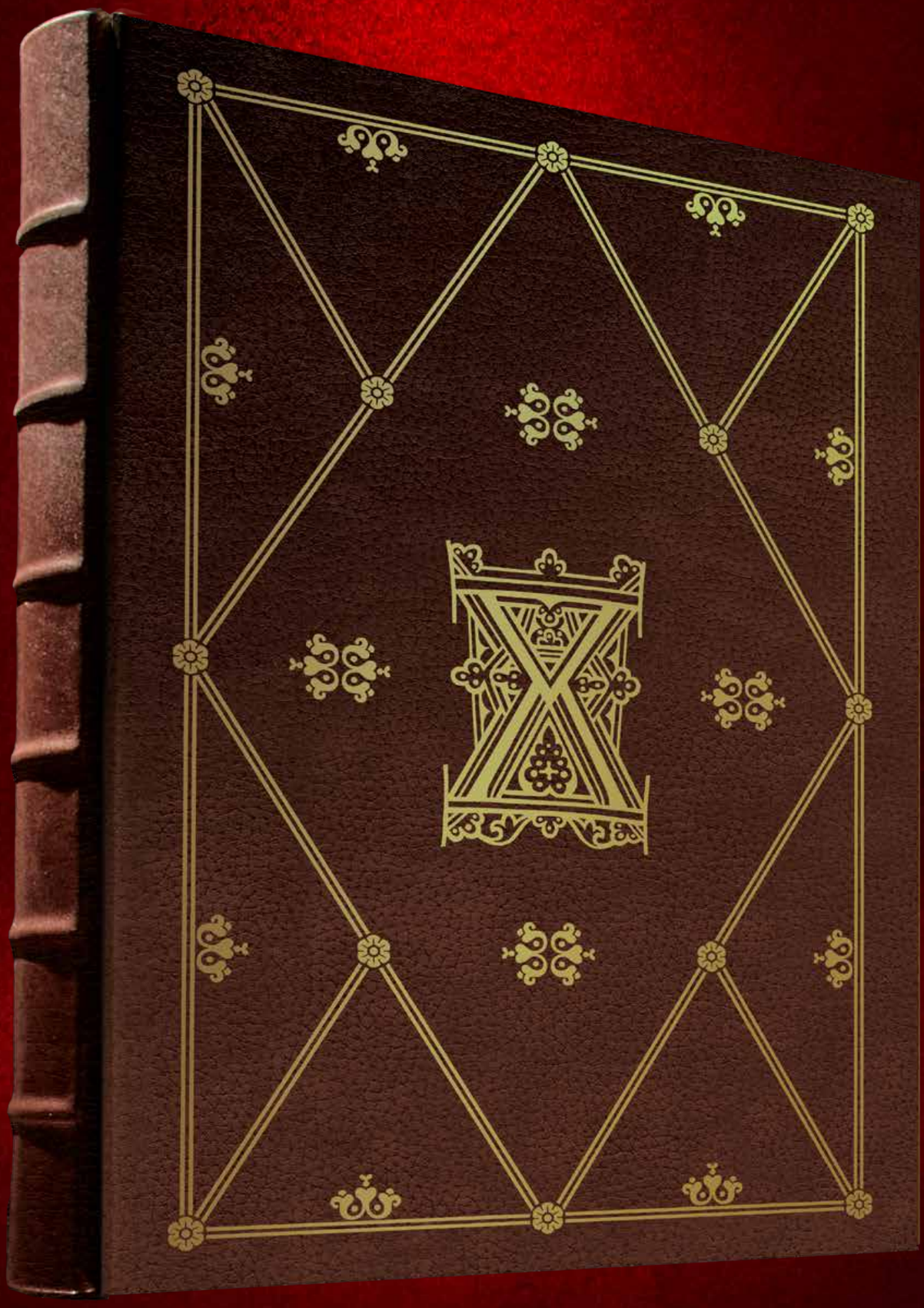

Slike su simbolične. Ne odgovaramo za tiskarske i druge pogreške.

POSTANITE VLASNIKOM MISALA PO ZAKONU RIMSKOG DVORA

REZERVACIJA

Nakon odluke o kupnji jednog od numeriranih primjeraka *Misala po zakonu rimskog dvora*, izdavačka kuća Mozaik knjiga izdat će **originalnu potvrdu o rezervaciji** koja jamči da naručeni primjerak knjige tijekom valjanosti dokumenta neće biti ponuđen ni prodan nikome drugom. Potvrda o rezervaciji vrijedi od datuma odluke o kupnji do datuma isporuke knjige.

VLASNIŠTVO

Svaki će kupac zajedno s knjigom primiti i **originalni Vlasnički list**. Njime izdavačka kuća Mozaik knjiga jamči kupcu da je postao vlasnikom unikatnog primjerka knjige, numeriranog jedinstvenim brojem zapisanim u knjizi. Vlasnički list bit će isporučen zajedno s naručenim primjerkom ovog prestižnog izdanja te vrijednim darovima.

UZ MISAL PO ZAKONU RIMSKOG DVORA BESPLATNO DOBIVATE:

- **TRANSLITERACIJA MISALA PO ZAKONU RIMSKOG DVORA - prvi cjeloviti prijevod Misala s glagoljice na latinicu**
- **POPRATNU KNJIGU sa znanstvenim tekstovima koje su napisali ponajbolji hrvatski stručnjaci za djelovanje i ostavštinu naših glagoljaša**
- **ZAŠTITNI OVITAK MISALA izrađen po mjeri knjige**
- **ZAŠTITNI OVITAK ZA POPRATNE KNJIGE - Transliteracija i Znanstveni tekstovi**
- **PAMUČNE RUKAVICE za listanje knjige**
- **REZERVACIJSKI I VLASNIČKI LIST**

Popratne knjige dolaze u posebnoj zaštitnoj kutiji.

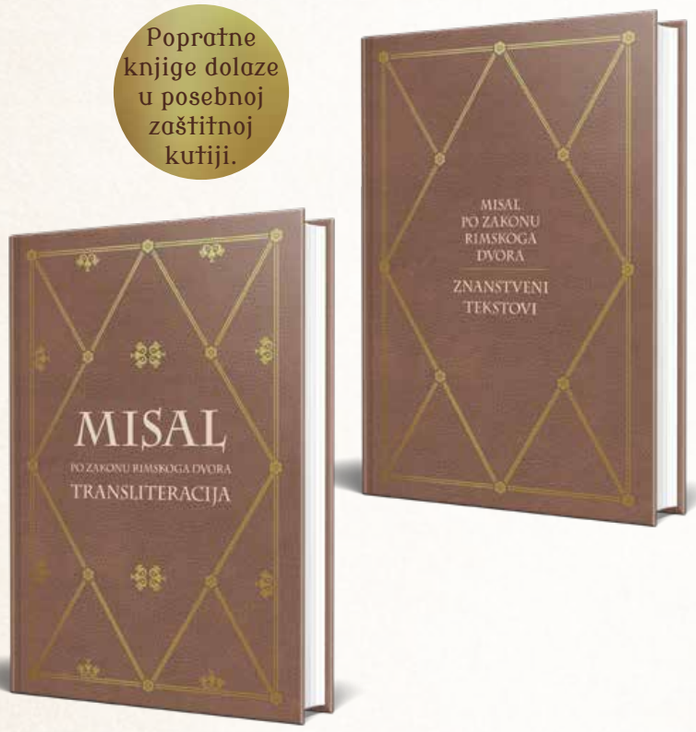

KNJIGA S TRANSLITERACIJOM

- **prva cjelovita** transliteracija hrvatskoga crkvenoslavenskoga jezika Misala s glagoljice na latinicu
- transliteraciju priredili: mag. Marko Brkljačić, mag. Dajana Ćosić, dr. sc. Josip Galić, dr. sc. Kristian Paskojević i dr. sc. Jozo Vela
- format: 200 x 260 mm, tvrdi uvez

KNJIGA SA ZNANSTVENIM TEKSTOVIMA

- prvi put se na jednome mjestu donose ilustrativni prilozi svih poznatih primjeraka i fragmenata Misala
- prvi puta se predstavlja fragment misala koji je mogao poslužiti kao predložak po kojem su rezana slova Prvotiska
- u knjizi ćete naći i popis tekstova i biblijskih čitanja koji se nalaze u Misalu, tipografska svojstva slova i proporcija Misala, podatke o okolnostima nastanka i odabiru predložaka za Prvotisak, kratki opći pregled hrvatskoglagoljske pismenosti te osnovna svojstva pisanja i čitanja (hrvatske) glagoljice.
- autori i urednici znanstvenih i stručnih tekstova su: akad. Josip Bratulić, dr. sc. Josip Galić, red. prof. Frane Paro, dr. sc. Marija Pantelić†, dr. sc. Ana Šimić, dr. sc. Josip Tandarić†
- format: 200 x 260 mm, tvrdi uvez

Pamučne rukavice za listanje knjige